THE ISRAELITE PRESS of Western Canada. The only Jewish Newspaper
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones 55 409—52 213
Winnipeg Manitoba

די קאַטאַסטראָפאַלע לאַגע פון די פוילישע אידן

צום שלים־מזל דאַרף מען איך האָבן מזל. די דריי מיליאָן סאָוועטי־שע אידן, אין זייער טראַגישער לאַגע, זיינען פאָרט מזל'דיקער, ווי די דריי מיליאָן פוילישע אידן, אין זייער קאַטאַסטראָפאַלער לאַגע.

דאָס איז ניט בלויז דערפאַר, וואָס אין סאָוועט רוסלאַנד זיינען דאָ כאָטש אויסזיכטן, — ווי וויט די דאַזיקע אויסזיכטן זאָלן ניט זיין פאַר א גרויסן טייל פונ'ם סאָוועטישן אידנטום, — אויף א פאַרבעסערונג פונ'ם עקאָנאָמישן מצב, ווען די עקאָנאָמישע לאַגע אין לאַנד בכלל וועט זיך אויס־בעסערן. דאָס איז ניט בלויז דערפאַר, וואָס די רעגירונגס פּאָליטיק פון דער סאָוועטן מאַכט איז אַמווייניקסטנס אויף וויפל ס'איז שייך דעם עקאָנאָמישן מצב פון די אידישע מאַסן, פאַראינטערעסירט אין אויסבעסערן אים.

ס'איז נאָך דאָס מזל פונ'ם סאָוועטישן אידנטום וואָס די וועלט הערט פון זיינע צרות, און אינטערעסירט זיך מיט אים און פילט מיט אים מיט. די צרות זיינען, אזוי צו זאָגן, פון א שרייענדיקן כאַראַקטער: אָפענע רדיפות אויף געוויסע קאַטעגאָריעס דעקלאַסירטע, פאַרפאָלגונגען קעגן רעליגיעזע פירער, קאָנפיסקאַציעס און א. וו., — פאַרשיידענע אויסדרוקן פון דער סאָ־וועטישער פּאָליטיק און אירע סאָציאַלע עקספּערימענטן, וואָס רופן אַרויס גרויס אינטערעס אין דער גאַנצער וועלט, סיי צווישן פריינט, און סיי צווישן שונאים.

אפילו די רומענישע אידן, אין זייערע צרות, זיינען אויך, אזוי צו זאָגן, "מזל'דיקער". . . דאָרטן וואַרפט מען אידן פון די באַנען, מען ממית'ט אידן אין די גאַסן, מען ברעכט אידישע פענסטער און מען פּלינדערט אידיש האָב און גוטס, — און די געריכטן באַפרייען די כוליגאַנעס. דאָס זיינען שרייענדיקע צרות, וואָס ציען צו זיך צו די אויפמערקזאַמקייט פון דער וועלט און אַלגעמיינע סימפּאַטיע צו די ליידנדיקע.

און די פוילישע אידן? זיי קאָנען אפילו ניט האָבן די דאַזיקע צווייפל־האַפטע טרייסט פון אַלגעמיינער סימפּאַטיע. זייערע ליידן, זייער טאָג־טעג־לאַכע דערנעענטערונג צום אונטערגאַנג, האָט אין זיך ניט דעם עלעמענט פון סענסאַציע, און מען קוקט זיך אויף דעם כמעט ניט אום . . .

א מיליאָן פון די דריי מיליאָן אידן אין פוילן גייען בוכשטעבלאַך אויס פון הונגער. נאָך א מיליאָן מוטשעט זיך צווישן לעבן און טויט. אזוי האָט באַריכטעט דר. יוסף טענענבוים ביי דער פאַראייניקטער זיצונג פונ'ם פּוי־ליש־אידישן פאַרבאַנד און דעם אַמעריקאַנער אידישן קאָנגרעס, אָפּגעהאַלטן לעצטן זונטאָג אין ניויאָרק. און אָט דער באַריכט ווערט באַשטעטיקט פון די אידישע פירער פון פוילן גופא און פון די באַריכטן וואָס דערשיינען פון־צייט צו־צייט אין דער אידישער פּרעסע, צו וועלכע דער אידישער לעזער, וועמעס נערוון זיינען פאַרהאַרטעוועט געוואָרן, שיינקט שוין מער ניט קיין באַזונדער אויפמערקזאַמקייט.

די גאַנצע עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון דער פוילישער רעגירונג איז דורכאויס געצילט צו דער אויסראָטונג פון דער אידישער באַפעלקערונג. די פאַראַרימטע און פאַרהונגערטע באַפעלקערונג צאָלט זעכציק פּראָצענט פון אַלע מלוכה שטייערן. דערפאַר האָבן ניט די אידן קיין שום צוטריט צו מלו־כ'ישע אָדער געזעלשאַפטלאַכע שטעלעס. פאַבריקן ווערן מאָנאָפּאָליזירט פון דער רעגירונג כלומר'שט ווי א טייל פון א פּראָגרעסיוון מלוכה פּלאַן, — אָבער די ערשטע זאַך וואָס ווערט אין זיי געטאָן איז — איז די אידישע אַר־בעטער ווערן אויסגעשלאָסן. אידן ווערן אויף פאַרשיידענע אופנים באַרויבט פון זייערע פּרנסות, בעת אַלע קוואַלן פון אַנדערע פּרנסות ווערן פאַרזיגלט פאַר זיי.

און אזוי גייט עס אָן טאָג־איין, טאָג־אויס. דער עקאָנאָמישער באָדן גליטשט זיך אַרויס פון אונטער די פיס, און דאָס גאַנצע פוילישע אידנטום שטייט ביים אָפּגרונט, — און די וועלט פאַרבלייבט כמעט אינגאַנצן גלייכ־גילטיק צו דעם . . .

פאַרוואָס פאַרבלייבן אָבער די פוילישע אידן אין אַמעריקע אזוי גלייכגילטיק צו דער גוואַלדיקער קאַטאַסטראָפע אינ'ם לעבן פונ'ם פוילישן אידנטום? דאָס איז טאַקע אַן אַלגעמיין אידישער ענין. — די דעגענעראַציע פונ'ם גרויסן פוילישן אידנטום וועט מוזן אָפּרופן זיך קאַטאַסטראָפאַל אויפ'ן לעבן פונ'ם גאַנצן אידנטום. — אָבער זיי, די פוילישע אידן אין אַמעריקע, זיינען דאָך "די נאָענטסטע מחותנים אויף דער חתונה". און זיי פאַרמאָגן דאָך פאָרט אי געלט, אי פּאָליטישן איינפלוס. וואָס איז נאָך וויכטיקער ווי געלט?

דער אויפטריט פונ'ם אַמעריקאַנער פויליש־אידישן פאַרבאַנד, אין פאַרבינדונג מיט'ן אידישן קאָנגרעס, דאַרף זיין דער רוף צו אַלע פוילישע אידן אין אַמעריקע און צום אַמעריקאַנער אידנטום בכלל צו פאַראינטערע־סירן זיך מער מיט דעם גורל פונ'ם פוילישן אידנטום. לאָמיר כאָטש אָנהויבן מער פאַרשטיין און מיטפילן מיט זיי אין זייער קאַטאַסטראָפאַלער לאַגע, און דאָס וועט אונז שוין אפשר טרייבן צו האַנדלונגען.

די פּלאַטן קאָנפערענץ אויף משקולת

די פּלאַטן קאָנפערענץ, איבערגעריסן מיט צוויי וואָכן צוריק צוליב דעם רעגירונגס קריזיס אין פראַנקרייך, וועט זיכער ניט דערגרייכן דאָס, וואָס מאַקדאָנאַלד האָט פון איר דערוואַרט. דאָס בעסטע וואָס מען קאָן פון איר האָפן איז, אז זי זאָל כאָטש אויף וויפל עס איז אָפּשטעלן דעם פּלאַטן בוי געיעג, ניט באַשריינקענדיק כמעט די פּלאַטן באַוואָפנונג.

אָבער אפילו דאָס ביסל קאָן מען אויך ניט דערוואַרטן פון איר מיט א געוויסער מאָס פון זיכערקייט, ווייל די גאַנצע קאָנפערענץ הייגגט אויף משקולת, און קאָן צו יעדער צייט אויפגעלייזט ווערן, איבערלאָזנדיק נאָך זיך בלויז אַן אומאָנגענעמען נאָך־טעם.

די נייע פראַנצויזישע רעגירונג פון דעם אַלטן פּרעמיער טאַרדיאַ איז נאָך ווייט פון צו זיין פעסט אין זאָטל, און איז ווייט ניט זיכער, אז זי וועט קאָנען דורכציען דורך דער קאָנפערענץ. דערצו איז די פּאָזיציע פון מאַקדאָ־נאַלדס רעגירונג אויך זייער א וואַקלדיקע, און זי קאָן פאַלן צו יעדן מאָמענט, וואָס וועט מיינען דעם סוף פון דער קאָנפערענץ.

אָבער, ווען אפילו די רעגירונגען זאָלן אויסהאַלטן איבער דער קאָנ־פערענץ, איז עס אָבער זיכער, אז זי וועט נאָך האָבן פאַר זיך א שווער שטיקל אַרבעט. דער נייער פראַנצויזישער פּלאַטן מיניסטער איז פאַר א גרויסן פּלאָט, און די פראַנצויזישע דעלעגאַציע וועט איצט וואַרשיינלאַך זיין נאָך עקשנות'דיקער אין אירע פאָדערונגען, ווי פריער.

פּרעמיער מאַקדאָנאַלדס פּלאַן צו באַשריינקען די פּלאָטן דורך אַן אָפּמאַך פון די פינף פּלאָטן־מאַכטן וועט אזוי, אין בעסטן פאַל, ברענגען א סך קלענערע רעזולטאַטן, ווי ער האָט דערוואַרטעט. דאָס וועט זיין דער ערשטער דורכפאַל פון זיין רעגירונג אין דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק. — און עס קאָן זיין זייער זיין, אז זיין רעגירונג וואָלט זיך בעסער געליינט דורכ־פאַלן איצט אין פּאַרלאַמענט, איידער די פּלאַטן קאָנפערענץ וועט קאָנען באַשטימט אויסגעשטעלט ווערן אויף דער דעביט זייט פון איר חשבון.

וואָס בעסעדאָווסקי זאָגט וועגן דער סאָוועט רעגירונג

(א שמועס מיט דעם געוועזענעם סאָוועטישן דיפּלאָמאַט)

(שלום)

וואָס עס האָט זי דאָויסגעלאָזט פון דער קאָלאָניזאַציע

— איינס פון די הויפּט מיטלען צו ראַטעווען די אידן אין רוסלאַנד — דער־קלערט וויקטאָר גריגאָרי בעסעדאָווסקי — האָט געזאָלט זיין די קאָלאָניזאַציע, אָבער איצט דאַכט זיך, איז פאַר אַלעמען אין די אויגן שוין געקומען א סוף אויך צו דער דאַזיקער אילוזיע. דער בעסטער באַווייז איז דאָס, וואָס עס איז געוואָרן מיט די גרויסע פּלענער וועגן א אידישער מלוכה אין ביראָ־בידזשאַן. וואָס קאָן זיך נאָך פאַרגלייכן מיט דעם טומל, וועלכער איז געמאַכט געוואָרן אין רוסלאַנד און אין אויסלאַנד אַרום דער אידישער קאָלאָ־ניזאַציע אין ביראָ־בידזשאַן. נישט מער און ניט ווייניקער ווי א מיליאָן אידן האָט דאָך דאָרט געזאָלט באַזעצט ווערן אויף דער ערד פון ביראָ־בידזשאַן, עס האָט דאָך דאָרט געזאָלט זיין די אידישע מלו־כה. וואָס עס האָט זיך אויסגעלאָזט פון דער פאַרבלענדענדער ציפער "א מיליאָן" — ווייסן שוין איצט אַלע. אין הערבסט האָט מען נאָך גערעדט וועגן 60 — טויזנט אידן וואָס זאָלן באַזעצט ווערן אין ביראָ־בידזשאַן. איצט רעדט מען שוין נאָר וועגן צוואַנציק טויזנט, און ווער ווייסט, צו וועלכער ציפער מען וועט נאָך אָנקומען . . . עס זיינען דאָך זייער ניט קיין פריילאַכע ידיעות וועגן דער לאַגע פון די וואָס זיינען אַוועקגעפאָרן אַהין, אין דער דאַזיקער ווילדער געגנט. מען מאַכט אָנפאַלן אויף אידן, עס זיינען ניט זעלטן דאָ פאַלן, ווען קאָזאַקן פאַר־גוואַלדיקן אידישע פרויען, מען פאַרניכ־טעט די פאַרזייטע פעלדער, די אידן לעבן איבער פיל שרעק, עס זיינען פאַראַן ידי־עות, אז מען אַנטלויפט פון ביראָ־בי־דזשאַן. און עס איז ביי מיר קיין שום ספק ניט, אז וואָס ווייטער, וועט מען זיך אַלץ מער אָפּטרייסלען פון ביראָ־בידזשאַן און בכלל פון דער גאַנצער רוסישער קאָ־לאָניזאַציע איך האַלט דעם גרויסן פּלאַן פון קאָלאָניזירן מיט אידן ביראָ־בידזשאַן פאַר א גרויסן דורכפאַל.

און אויב מען דאַרף רעדן וועגן די פּראָוון פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע אין אַנדערע געגנטן פון סאָוועט רוסלאַנד אין קרים, אין ווייס־רוסלאַנד, — שטייט דאָך די גאַנצע אַקציע אין א סתירה מיט דער איצטיקער פּויערים פּאָליטיק פון די סאָוועטן, נעמלאַך, דאָס איינפירן פון קאָלעקטיוון מאַכט אפילו טעאָרעטיש פאַר אומעגלאַך דעם גאַנצן אילוזאָרישן פּלאַן פון לייזן די אידן פראַגע אין סאָוועט־רוסלאַנד.

דער ווינטרופּ קען איבערשטייגן דעם מאַראַנץ אין א"י

פון דר. מ. ראַבינזאָן

א סענסאַציאָנעלע דערקלערונג פון ה' שאַפּיראַ, פאַרוואַלטער פון אונזערע ווייַן־קעלערס

די דערעפענונג צערעמאָניע פון קאַנאַדער פּאַרלאַמענט

(ספּעציעל צו "דאָס אידישע וואָרט")

פון דעפּוטאַט א. א. הייפּס

(שלוס אויף זייט 3)